

Kişilerarası Problemler Envanteri-Döngüsel Ölçekleri Kısa Formu Psikometrik Özellikleri: Bir Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması

Miray Akyunus¹, Tülin Gençöz²

¹İpeç Üniversitesi, Psikoloji Anabilim Dalı,
Ankara - Türkiye
²Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji
Anabilim Dalı, Ankara - Türkiye

ÖZET

Kişilerarası Problemler Envanteri Döngüsel Ölçekleri kısa formu psikometrik özellikleri: Bir güvenirlik ve geçerlik çalışması

Amaç: Bu çalışmada bireylerin kişilerarası güçlüklerini ölçen Türkçe bir envanterin bulunmaması göz önüne alınarak Kişilerarası Problemler Envanteri Döngüsel Ölçekleri kısa formunun (IIP-C) Türk kültürüne uyarlanması amaçlanmıştır ve ölçeğin psikometrik özellikleri çalışılmıştır.

Yöntem: Araştırmaya, genel toplumdaki yaşları 18 ile 68 arasında değişmekte 441'i erkek, 887'si kadın, toplam 1298 kişi katılmıştır. IIP-C Türkçe formunun güvenirlik ve geçerlik çalışması kapsamında, iç tutarlılığı, test-tekrar-test güvenirliği, iki-yarım-test güvenirliği ile eşzamanlı ve kriter geçerliği incelenmiştir. Geçerlik çalışması kapsamında, Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği, Kısa Semptom Envanteri, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve Temel Kişilik Özellikleri Envanteri ile ilişkiler incelenmiştir.

Bulgular: Elde edilen sonuçlara göre, genel kişilerarası güçlük düzeyi ve çeşitli kişilerarası problemlerden kaynaklanan stresi değerlendiren Kişilerarası Problemler Envanteri'nin iyi düzeyde iç tutarlılık, test-tekrar-test ve iki-yarım-test güvenirlik katsayılarına sahip olduğu bulunmuş, benzer şekilde eş zamanlı ve kriter geçerliği ve orijinali ile uyumlu iki faktörlü yapısı da desteklenmiştir.

Sonuç: IIP-C kabul edilir psikometrik özelliklere sahip olup, Türkiye'de yürütülen araştırma ve klinik uygulamalarda kullanılabilir niteliktedir.

Anahtar kelimeler: Geçerlik, güvenirlik, kişilerarası, kişilerarası problemler envanteri,

ABSTRACT

Psychometric properties of the Inventory of Interpersonal Problems Circumplex Scales short form: a reliability and validity study

Objective: Considering the lack of an instrument in Turkish to measure individuals' interpersonal difficulties, our aim was to adapt a short version of the Inventory of Interpersonal Problems Circumplex Scales (IIP-C) for Turkish culture, and we studied the psychometric properties of the scale.

Method: Our study included 1298 adult participants from the normal population (411 females and 887 males) between the ages of 18 and 68. In order to establish reliability and validity of the Turkish version of the IIP-C, internal consistency, test-retest reliability, split-half reliability coefficients, and concurrent and criterion validity studies were conducted. The validity study analyzed correlations with the Positive and Negative Affect Schedule, the Brief Symptom Inventory, the Multidimensional Scale of Perceived Social Support and the Basic Personality Traits Inventory.

Results: The results of the study indicated good internal consistency, test-retest and split-half reliability coefficients of the IIP-C, assessing overall level of interpersonal difficulty and distress due to various interpersonal problems. Moreover, findings supported concurrent and criterion validity of the inventory, in addition to the two-factor structures consistent with the original inventory.

Conclusion: The psychometric properties of IIP-C seem to be acceptable; therefore, the instrument can be utilized for research and clinical purposes in Turkey.

Keywords: Validity, reliability, interpersonal, inventory of interpersonal problems

Yazışma adresi / Address reprint requests to:
Miray Akyunus,
İpeç Üniversitesi, Turan Güneş Bulvarı,
648. Cadde 06550 Oran,
Çankaya/Ankara, Türkiye

Telefon / Phone: +90-312-470-4678

Faks / Fax: +90-312-470-0007

Elektronik posta adresi / E-mail address:
makyunus@gmail.com

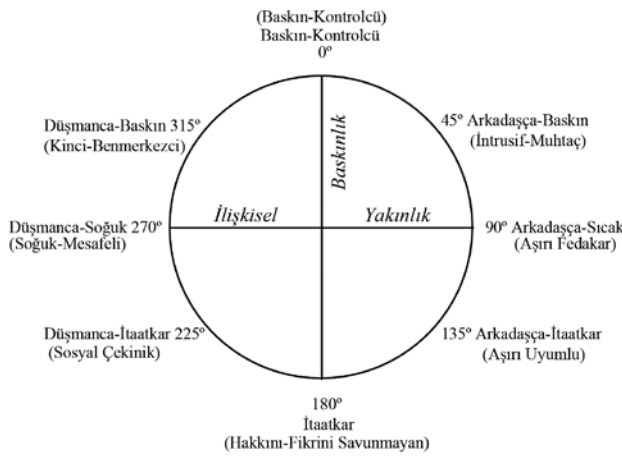
Geliş tarihi / Date of receipt:
3 Nisan 2015 / April 3, 2015

İlk düzeltme öneri tarihi /
Date of the first revision letter:
20 Nisan 2015 / April 20, 2015

Kabul tarihi / Date of acceptance:
23 Haziran 2015 / June 23, 2015

GİRİŞ

Kişilerarası Kişilik Kuramı'na göre (Interpersonal Theory of Personality:1), kişilerarası etkileşimdeki deneyimler psikopatolojinin temel unsurlarını temsil eder. Sullivan (1) kişiliğin, sosyal yaşamda tekrarlanan kişilerarası davranış örüntüleri olarak tanımlanabileceğini öne sürmüştür. Buna göre, kişilerin birbirlerinin davranışlarını etkilediği kişilerarası etkileşimde temel motivasyon güven (security) ve özsaygı (self-esteem) ihtiyacından doğar. Leary (2), Sullivan'ın kişilerarası kuramını geliştirerek kişilerarası davranışları, sırasıyla Sullivan'ın güven ve özsaygı kavramlarına karşılık gelen ilişkiyel yakınlık (affiliation) ve baskınlık (dominance) koordinatlarından oluşan bir dairesel düzlem ile açıklamıştır (3). Şekil 1'de Kişilerarası döngünün boyut ve kategorileri gösterilmektedir.

Şekil 1: Kişilerarası Döngüsel Model (3,23)

Not: Dikey ve yatay eksenler sırasıyla ilişkiyel "baskınlık" ve "yakınlık" boyutlarını, düzlemin çevresine 45° açıyla yerleştirilmiş oktantlar ise bu boyutların kombinasyonlarından ortaya çıkan kişilerarası davranış türlerini tanımlamaktadır. Parantez içinde IIP-C'nin ilgili oktana karşılık gelen altölçekleri belirtilmiştir.

Şekil 1'de görüldüğü gibi, ilişkiyel "yakınlık" boyutunda kişilerarası davranışlar düşmanca-soğuk davranış ile arkadaşça-sıcak davranış arasında değişkenlik göstermektedir. "Baskınlık" boyutundaki davranışlar ise baskın-kontrolcü davranış ile itaatkar davranışlar arasında değişmektedir. Kişilerarası davranışlar bu iki boyutun

kombinasyonları ile açıklanabilmektedir (3). Kişilerarası Döngüsel Model (Interpersonal Circumplex Model: 2) olarak adlandırılan bu model Kişilerarası Problemler Envanteri'nin yanı sıra kişiliğin kişilerarası boyutlarını inceleyen birçok kişilerarası değerlendirme araçlarının geliştirilmesine öncülük etmiş olmakla beraber (4) mevcut kişilerarası döngüsel ölçüm araçlarından Türk kültürüne kazandırılmış olanı bulunmamaktadır. Türkçe alanyazını incelendiğinde, kişilerarası yapıları değerlendirmek üzere Kişilerarası İlişkiler Ölçeği (5), Kişilerarası Tarz Ölçeği (6), Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği (7), Kişilerarası Problem Çözme Envanteri (8) ve Kişilerarası Şemalar Ölçeği'nin (9) Türk kültüründe geliştirildiği görülmektedir. Bunlara ek olarak Kişilerarası İlişkiler Tarzı Ölçeği (10), Kişilerarası Yetkinlik Ölçeği-Kısa Formu (11) ve Kişilerarası Bağımlılık Ölçeği (12) ise Türkçe uyarlaması yapılan ölçeklerdir.

Son yıllarda uluslararası literatürde, kişilerarası davranışla ilgili yapılan çalışmalarda en yaygın kullanımı Kişilerarası Problemler Envanteri- Döngüsel (IIP-C) (Interpersonal Problems Inventory- Circumplex) oluşturmaktadır. IIP-C, Alden ve arkadaşları (13) tarafından kişilerarası işlevselliği kişisel stres ve güçlükler çerçevesinde değerlendirme amacıyla geliştirilmiştir. Başlangıç olarak, psikoterapi almak için başvuran kişilerin kişilerarası yakınlıklarını betimleyen 127 maddelik bir havuz oluşturulmuş (14) ve bu havuzun içinden IIP-C'yi oluşturmak için 64 madde seçilmiştir (13). Kişilerarası kuram ile tutarlı olarak, IIP'nin döngüsel yapısı kişilerarası davranış ilişkiyel yakınlık-bakım (affiliation-nurturance) ile baskınlık-kontrol (dominance-control) olarak adlandırılan eksenler üzerinden açıklamaktadır. Alden ve arkadaşları (13) kişilerarası döngüsel düzlemi bu iki temel eksenin kombinasyonundan oluşturulan ve 8 ayrı kişilerarası problem alanını tanımlayan 8 oktanta (octant) ayırmıştır. Bu oktantlar, Kişilerarası Problemler Envanteri'nin altölçeklerini oluşturmuş ve Baskın-Kontrolcü (Domineering/Controlling), İntusif-Muhtaç (Intrusive-Needy), Aşırı Fedakar (Self-Sacrificing), Aşırı uyumlu (Overly Accomodating), Hakkını-Fikrini Savunmayan (Nonassertive), Sosyal Çekinik (Socially Avoidant), Soğuk-Mesafeli (Cold-Distant) ve Kinci-Benmerkezci (Vindictive/Self-centered) olarak adlandırılmıştır.

Çeşitli formları geliştirilen (15) ve birçok dilde uyarlaması yapılan IIP-C, uluslararası literatürde klinik ve normal örneklerle yapılan çalışmalarda yaygın olarak kullanılmaktadır. IIP-C Almanca, Danca, Norveççe, İtalyanca, Fince, İspanyolca, Lehçe ve İsveççe dillerine uyarlanmıştır (16). IIP-C kullanılarak gerçekleştirilen birçok çalışmada kişilerarası problemler ile bağlanma (17,18), kişilik (19-21), kişilik bozuklukları (22,23), duygudurum, anksiyete ve yeme bozuklukları (24-28) ilişkileri incelenmiştir. Horowitz ve arkadaşları (2) klinik kullanım alanı olarak, IIP-C'nin farklı türden kişilerarası problemlerin şiddet ve sıklığının tespit edilmesi, yaygın kişilerarası problemlerin tanımlanması, kişilerarası problemlere bağlı olan ve olmayan stresin ayrıştırılmasının yanı sıra psikoterapi sürecinde de kullanılabileceğini vurgulamıştır. Nitekim, son yıllarda yapılan araştırmalarda, kişilerarası problemlerin türleri terapötik işbirliği, gelişme ve sonuçları takip etme ve öngörme açısından işlevsel bulunmuştur (18,29-33).

Bu çalışmada, bilimsel çalışma ve klinik uygulamalarda uluslararası düzeyde yaygın olarak kullanılmakta olan IIP-C Türkçe kullanıma kazandırılması amaçlanmıştır. Uluslararası literatürde kişiliğin kişilerarası boyutlarını döngüsel model çerçevesinde inceleyen birçok ölçeğin varlığına karşın bunlardan hiçbirinin Türkçe'ye kazandırılmamış olması, sekizden fazla dile uyarlaması yapılmış, birçok formu geliştirilmiş, en yaygın kullanıma sahip döngüsel ölçek olan Kişilerarası Problemler Envanteri'nin, araştırmacıların yanı sıra klinisyenlerin kullanımı açısından da işlevsel olması envanterin Türkiye kültürüne uyarlanmasının önemini ortaya koymaktadır. Orijinal ölçeğin psikometrik çalışmalarında kullanılan ölçekler temel alınarak yürütülen geçerlilik çalışmaları çerçevesinde, IIP-C'nin psikolojik belirtiler ve negatif duygu ile pozitif ilişkili, algılanan sosyal destek ve pozitif duygu ile negatif ilişkili bulunması beklenmektedir. Temel kişilik özellikleri ile ilişkisinde ise genel kişilerarası problem düzeyinin nörotizm ve olumsuz değerlik ile pozitif yönde ilişkili bulunması beklenmektedir. Ayrıca, envanterin yapı geçerliliğinin desteklenmesi için, "yakınlık" ve "baskınlık" faktörlerinin karşılanması ve bu faktörlerin sırasıyla uyumluluk/geçimlilik ve dışadönüklük ile örtüşmesini

destekleyen korelasyonlar vermesi beklenmektedir. Son olarak, kriter geçerliliği çerçevesinde IIP-C'nin yüksek ve düşük psikolojik semptomlar gösteren grupları ayırabilmesi beklenmektedir.

YÖNTEM

Veri toplama aşaması öncesinde, Orta Doğu Teknik Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan gerekli izin ve tüm katılımcılardan yazılı bilgilendirilmiş onam formu alınmıştır. Araştırmaya, yaşları 18 ile 68 arasında değişen (ort.=26.85; S.S.=7.95) 411'i erkek, 887'si kadın, toplam 1298 kişi gönüllü olarak katılmıştır. Eğitim durumu bakımından katılımcıların %0.9'u ilkökul veya ortaokul mezunu, %35.7'si lise mezunu, %63.4'ü ise üniversite veya yüksek lisans mezunudur. Medeni durum açısından katılımcıların %80.2'si bekar, %15.3'ü evli, %4.6'sı ise boşanmış veya eşinden ayrı yaşamaktadır. Elde edilen veri setinden çok değişkenli (multivariate) uç değerler (outliers) temizlendikten sonra istatistik çözümlerler 1288 kişi üzerinden gerçekleştirilmiştir. Araştırmada kullanılan ölçeklerden en az birinde %10.0'dan fazla kayıp değerler bulunan vakalar ilgili analizden çıkarılmıştır.

Kişilerarası Problemler Envanteri (IIP-C): IIP-C kişilerarası işlevsellikte farklı güçlük alanlarını değerlendiren 5'li likert tipi ölçek olup, her biri 4 maddeden oluşan 8 alt ölçek ile toplam 32 maddeden oluşmaktadır. Bu envanter, aslı 64 madde olarak geliştirilmiş olan envanterinin ölçek yapısı korunarak geliştirilmiş kısa formudur (3). Toplam puanı genel kişilerarası güçlük düzeyi ve stresi değerlendiren IIP-C'nin altölçekleri, Baskın-Kontrolcü (Domineering/Controlling), İntusif-Muhtaç (Intrusive-Needy), Aşırı Fedakar (Self-Sacrificing), Aşırı uyumlu (Overly Accomodating), Hakkını-Fikrini Savunmayan (Nonassertive), Sosyal Çekinik (Socially Avoidant), Soğuk-Mesafeli (Cold-Distant) ve Kinci-Benmerkezci (Vindictive/Self-centered) olarak adlandırılmıştır. Toplam ölçek ve altölçeklerde yüksek puanlar kişilerarası stres düzeyi ve belirli kişilerarası güçlüklerde yükselmeyi göstermektedir. Orijinal envanterin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach Alpha) ve test tekrar test tutarlılığı sırasıyla 0.93 ve 0.78 olarak verilmiştir. Alt ölçek iç

tutarlılıkları ise 0.68 ile 0.87 arasında değişmektedir. Geçerlilik çalışmaları çerçevesinde, envanterin 64 maddelik uzun formun altölçeklerinin, psikolojik belirti ve genel işlevsellik düzeyini değerlendiren diğer ölçeklerle korelasyonunu incelenmiştir. IIP-64 altölçeklerinin Beck Anksiyete Envanteri ve Beck Depresyon Envanteri ile korelasyonları 0.31 ile 0.48 arasında değişmekte; Kısa Semptom Envanteri ile korelasyonları 0.57 ile 0.78 arasında değişmekte; Belirti Tarama Listesi ile korelasyonları 0.03 ile 0.40 arasında değişmektedir (3). Envanterin maddelerinin Türkçe'ye çevirisi her iki dile oldukça hakim olan 3 klinik psikolog tarafından yapılmış ve geri çeviri orijinal maddelerle tutarlı içerik vermiştir.

Temel Kişilik Özellikleri Envanteri (TKÖE):

TKÖE orijinali ile aynı yöntemle Türk kültüründe Gençöz ve Öncül (34) tarafından geliştirilmiştir. Geliştirilen ölçek, orijinal çalışma ile tutarlı olarak 5 Faktör Kişilik Kuramı'nın (35) 5 temel kişilik özelliğine karşılık gelen ve Gelişime açıklık/Akıl, Sorumluluk, Dışadönüklük, Geçimlilik/Uyuumluluk ve Nörotisizm (Duygusal Tutarsızlık) olarak adlandırılan 5 kişilik faktörünü karşılamıştır. Türkçe ölçekte bu beş özelliğe ek olarak, Olumsuz Değerlik adı verilen ve olumsuz benlik atıflarına karşılık gelen 6. bir faktör elde edilmiştir. TKÖE'nin psikometrik özellikleri incelendiğinde, iç tutarlılık değerlerinin 0.71 ile 0.89, test-tekrar test tutarlılığının 0.71 ile 0.84 arasında değiştiği bulunmuştur. Geçerlilik analizleri çerçevesinde Dışadönüklük, Sorumluluk, Uyuumluluk ve Gelişime Açıklığın pozitif duygu ile korelasyonları sırasıyla 0.47, 0.37, 0.38 ve 0.60 olarak, Dışadönüklük, Uyuumluluk, Duygusal Tutarsızlık ve Olumsuz Değerliğin negatif duygu ile korelasyonları sırasıyla -0.37, 0.59, -0.35 ve 0.35 olarak, Gelişime Açıklık, Sorumluluk, Dışadönüklük, Uyuumluluk, Duygusal Tutarsızlık ve Olumsuz Değerliğin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ile korelasyonları ise sırasıyla 0.60, 0.37, 0.42, 0.38, -0.36 ve -0.38 olarak bulunmuştur (34).

Kısa Semptom Envanteri (KSE): KSE, Derogatis (36) tarafından Semptom Tarama Listesi'nin kısa formu olarak geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe uyarlama çalışması Şahin ve Durak (37) tarafından yapılmıştır. Psikometrik

özelliklerinin 3 ayrı çalışmada incelenmesi neticesinde elde edilen sonuçlara göre, tüm ölçek iç tutarlılık katsayıları 0.95 ile 0.96, alt ölçekler iç tutarlılık katsayıları ise 0.55 ile 0.86 arasında değişmektedir. Alt ölçekler ve üç global indeks puanlarının korelasyonları Sosyal Karşılaştırma Ölçeği ile -0.14 ile -0.34 arasında, Boyuneğicilik Ölçeği ile 0.16 ile 0.42 arasında, UCLA-Yalnızlık Ölçeği ile 0.34 ile -0.57 arasında, Beck Depresyon Envanteri ile ise 0.34 ile 0.70 arasında değişmektedir. Mevcut çalışmada toplam ölçek puanının yanı sıra, Şahin ve Durak'ın faktör analiz çalışmasına göre oluşturulan Anksiyete, Depresyon, Olumsuz Benlik, Somatizasyon ve Hostilite altölçekleri esas alınmıştır.

Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği (PNDÖ):

PNDÖ orijinali Watson, Clark ve Tellegen (38) tarafından geliştirilmiş 10 pozitif duygu, 10 negatif maddesi içeren, toplam 20 maddeden oluşan bir ölçektir. Türkçe uyarlama çalışması Gençöz (39) tarafından yapılan PNDÖ'nin iç tutarlılık katsayısı pozitif ve negatif duygu için sırasıyla 0.83 ve 0.86 olarak, test-tekrar test tutarlılığı ise pozitif duygu için 0.40, negatif duygu için 0.54 olarak bulunmuştur. Geçerlilik çalışmalarında, bu ölçeğin Beck Depresyon Envanteri ile korelasyonları pozitif ve negatif duygu için sırasıyla -0.48 ve 0.51 olarak, Beck Anksiyete Envanteri ile korelasyonları ise pozitif ve negatif duygu için sırasıyla -0.22 ve 0.47 olarak bulunmuştur.

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ):

ÇBASDÖ (40) algılanan sosyal destek yeterliliğini değerlendiren 12 maddelik bir ölçektir. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması Eker ve Akar (41) tarafından yapılmış, psikiyatri ve cerrahi hastaları ile sağlıklı (hasta yakınları) grup üzerinde psikometrik özellikleri incelenmiştir. Faktör yapısı orijinali ile tutarlı bulunan ölçeğin iç tutarlılığı 3 farklı Türk örnekleminde 0.80 ile 0.95 arasında bulunmuştur.

Prosedür

Veri toplama işlemi öncesi ODTÜ Uygulamalı Etik Araştırma Merkezi'nden ve IIP-C'nin araştırma amaçlı kullanımı için original yazarlarından da izin alınmıştır.

Ölçekler gönüllü katılımcılara kartopu tekniği ile elden, elektronik mektup ve internet sitesi aracılığı ile uygulanmıştır. Katılımcılara IIP-C, TKÖE, KSE, PNDÖ ve ÇBASDÖ karışık sırada uygulanmıştır. Araştırmanın amacı, bilgilerin gizliliği ve araştırmacıların iletişim bilgilerini kapsayan bilgilendirilmiş onam formu katılımcılara uygulamanın şekline göre elden ve internet sitesi giriş sayfası olarak sunulmuştur. Verilerin internet aracılığı ile toplanması ve katılımcılara otomatik geribildirim verilmesi amacıyla bu araştırma için özel bir internet sitesi hazırlanmıştır. Veri toplama aşamasında, kağıt-kalem yöntemiyle elden uygulanan ilk 300 kişilik örneklemden elde edilen verilerin ortalama ve standard sapmaları hesaplanmış, bu sonuçlar internet sitesinde sonraki katılımcılara verilen kişisel geribildirimlerde paylaşılmıştır. Uygulamaya göre internet sitesi aracılığı ile araştırmaya katılanlar, IIP-C ve TKÖE'den aldıkları puanları bu 300 kişilik örneklem değerleri ile karşılaştırdıkları otomatik bir geribildirim almışlardır. Sunulan geri bildirim, bu ölçek ve altölçeklerinin ölçümleri ile ilgili açıklamalarını ve bu ölçekler için katılımcının ve örneklemin puan ortalamalarının bar grafik aracılığı ile sunumunu içermektedir. Böylece katılımcılar kendi sonuçlarını mevcut örneklem sonuçları ile karşılaştırabilmişlerdir. Bu uygulama ile, katılımcıların kendi kişisel bilgilerini paylaşmaları karşılığında kişisel geribildirim almalarını sağlamanın yanı sıra, araştırma-ya ilgi ve katılımın artırılması amaçlanmıştır.

Kişilerarası Problemler Envanteri 3-4 hafta sonra, test-tekrar test tutarlılığının elde edilmesi amacıyla 89

katılımcıya ikinci kez uygulanmıştır. Bu katılımcılar elden veri toplanan ilk 300 katılımcı içinde yer almış ve geribildirim almamışlardır.

BULGULAR

Güvenilirlik Analizleri

Tablo 1'de görüldüğü gibi, toplam IIP-C iç tutarlılık katsayısı 0.86'dır. Madde-toplam test korelasyonları 0.16 ve 0.59 arasında değişirken, altölçekler için Cronbach Alpha katsayıları ise 0.66 ve 0.86 arasında değişmektedir. Tüm ölçek madde-toplam korelasyon katsayıları incelendiğinde 3 maddenin (17., 21., ve 32. madde) 0.20 nin altında katsayılara sahip olduğu görülmüştür. Buna karşın bu maddelerin ait oldukları altölçekler ile madde-toplam korelasyon katsayıları 0.40 ile 0.61 arasında değişmektedir. Ayrıca, bu maddelerin çıkarılması durumunda tüm ölçek cronbach alpha değerinin değişmediği, altölçeklerinin Cronbach alpha katsayılarının ise 17. ve 21. maddelerin çıkarılması halinde (sırasıyla 0.05 ve 0.13) düştüğü, 32. maddenin çıkarılması halinde ise çok düşük düzeyde (0.02) yükselme gösterdiği görülmüştür. Bu bilgilerin yanı sıra, IIP-C kullanılarak yapılacak kültürlerarası karşılaştırmalardaki tutarlılığın sağlanmasının önemi de göz önünde bulundurularak, sözü edilen ölçek maddelerinin korunması tercih edilmiştir.

Test-tekrar test tutarlılık katsayısı, toplam IIP-C için 0.78 ($p < 0.001$, $n=89$) olarak saptanırken, alt ölçekler

Tablo 1: IIP-C tüm ölçek ve altölçekler için madde-toplam test korelasyonları, iç tutarlılığı ve test-tekrar test güvenilirliği

Ölçek (n=1288)	Madde Sayısı	Madde-Toplam korelasyon aralığı	İç Tutarlık (Cronbach α) katsayısı	Test-tekrar-test Güvenilirlik (r) (n=89)
IIP-C Tüm Ölçek	32	0.16- 0.59	0.86	0.78*
IIP-C Baskın-Kontrolcü	4	0.45- 0.51	0.69	0.83*
IIP-C Kinci-Benmerkezci	4	0.49- 0.66	0.75	0.67*
IIP-C Soğuk-Mesafeli	4	0.47- 0.63	0.73	0.68*
IIP-C Sosyal Çekinik	4	0.55- 0.74	0.84	0.74*
IIP-C Hakkını-Fikrini Savunmayan	4	0.45- 0.50	0.70	0.71*
IIP-C Aşırı Uyumlu	4	0.39- 0.47	0.66	0.69*
IIP-C Aşırı Fedakar	4	0.40- 0.59	0.75	0.74*
IIP-C İntusif-Muhtaç	4	0.32- 0.66	0.71	0.85*

* $p < 0.001$, IIP-C: Kişilerarası Problemler Envanteri-Döngüsel

için 0.67 ve 0.85 (her iki değer için de $p < 0.001$, $n = 89$) arasında değişmektedir. Tablo 1'de Kişilerarası Problemler Envanteri'nin (IIP-C) tüm ölçek ve altölçekler için madde-toplam test korelasyon aralıkları, iç tutarlılığı, ve test-tekrar test güvenilirliği verilmiştir.

İki yarım iç tutarlılığı, IIP-C'nin rastgele iki parçaya bölünmesiyle çalışılmıştır. Guttman iki-yarım-test güvenilirliği 0.90 olarak bulunurken, her biri 16 maddeden oluşan bu iki yarım için iç tutarlılık katsayıları 0.74 ve 0.73 olarak bulunmuştur.

Geçerlik Analizleri

IIP-C'nin, KSE, PNDÖ, ÇBASDÖ ve TKÖE ile ilişkilerine bakılarak dış geçerliliği çalışılmıştır. Tablo 2'de tüm korelasyonlar verilmekle beraber, değerlendirmede 0.30 ve üzeri katsayılar dikkate alınmıştır.

Tablo 2'de görüldüğü gibi IIP-C tüm ölçek puanının korelasyonları Temel Kişilik Özellikleri'nden

Dışadönüklük ile -0.38, Nörotisizm ile 0.39 ve Olumsuz Değerlik ile 0.39 (p 'ler < 0.001 , $n = 1009$), KSE toplam puanı ile 0.52 ($p < 0.001$, $n = 988$), ÇBASDÖ toplam puanı ile -0.32 ($p < 0.001$, $n = 1003$) ve Negatif Duygu ile 0.45 ($p < 0.001$, $n = 1002$) olarak bulunmuştur. IIP-C'nin altölçekleri ile TKÖE altölçeklerinin korelasyonları ise -0.64 ile 0.41 arasında değişmektedir. Psikolojik belirtiler ile ilişkiler açısından, IIP-C toplam puanı ile KSE toplam puanı ile korelasyonu 0.52 ($p < 0.001$, $n = 988$) olarak bulunurken, altölçeklerin korelasyonları 0.15 ile 0.73 (p 'ler < 0.001 , $n = 988$) arasında değişmektedir. Sosyal destek ve pozitif, negatif duygu açısından ise, IIP-C toplam puanının ÇBASDÖ toplam puanı ile korelasyonu -0.32 ($p < 0.001$, $n = 1003$), PNDÖ altölçeklerinden pozitif duygu ile -0.22 ve negatif duygu ile 0.45 (p 'ler < 0.001 , $n = 1002$) olarak bulunmuştur (Tablo 2).

Ölçeğin kriter geçerliliğini değerlendirmek amacıyla, yüksek ve düşük psikolojik belirtiler gösteren grubun

Tablo 2: IIP-C ölçeklerinin TKÖE, KSE, ÇBASDÖ ve PANAS ile korelasyonları

	IIP-C Başkan-Kontrolcü	IIP-C Kıncı-Benmerkezci	IIP-C Soğuk-Mesafeli	IIP-C Sosyal Çekimlik	IIP-C Hakkını-Fikrini Savunmayan	IIP-C Aşırı Uyumlu	IIP-C Aşırı Fedakar	IIP-C İntrusif-Muhtaç	IIP-C Tüm Ölçek
TKÖE (n=1009)									
Dışadönüklük	0.03 (0.30*)	-0.22* (0.01)	-0.35* (-0.18*)	-0.64* (-0.55*)	-0.43* (-0.30*)	-0.29* (-0.09*)	0.02 (0.26*)	0.13* (0.39*)	-0.38*
Geçimlilik/Uyumluluk	-0.21* (-0.11*)	-0.43* (-0.36*)	-0.40* (-0.37*)	-0.29* (-0.24*)	-0.15* (-0.05)	0.05 (0.22*)	0.41* (0.57*)	0.11* (0.25)	-0.19*
Nörotisizm	0.51*	0.25*	0.26*	0.16*	0.22*	0.08	0.09	0.26*	0.39*
Olumsuz Değerlik	0.38*	0.40*	0.29*	0.22*	0.25*	0.17*	-0.06*	0.18*	0.39*
Deneyime Açıklık/Akıl	0.13*	-0.15*	-0.20*	-0.43*	-0.42*	-0.29*	0.04	0.02	-0.29*
Sorumluluk	-0.14*	-0.15*	-0.19*	-0.18*	-0.22*	-0.22*	0.01	-0.18*	-0.27*
KSE Tüm Ölçek (n=988)	0.35*	0.23*	0.35*	0.29*	0.37*	0.33*	0.24*	0.27*	0.52*
Somatizasyon	0.28*	0.15*	0.25*	0.16*	0.24*	0.22*	0.20*	0.19*	0.37*
Olumsuz Benlik	0.33*	0.25*	0.35*	0.32*	0.40*	0.35*	0.24*	0.27*	0.54*
Depresyon	0.26*	0.20*	0.32*	0.29*	0.35*	0.34*	0.24*	0.48*	0.73*
Anksiyete	0.32*	0.22*	0.33*	0.30*	0.36*	0.30*	0.21*	0.25*	0.49*
Hostilite	0.45*	0.24*	0.32*	0.19*	0.27*	0.20*	0.15*	0.25*	0.44*
ÇBASDÖ (n=1003)	-0.15*	-0.26*	-0.39*	-0.34*	-0.24*	-0.16*	0.03	0.03	-0.32*
PANAS (n=1002)									
Pozitif Duygu	0.09	-0.14	-0.20*	-0.31*	-0.30*	-0.21*	0.04	-0.01	-0.22*
Negatif Duygu	0.31*	0.18*	0.30*	0.26*	0.35*	0.25*	0.20*	0.24*	0.45*

* $p < 0.001$

IIP-C: Kişilerarası Problemler Envanteri-Döngüsel, TKÖE: Temel Kişilik Özellikleri Envanteri, KSE: Kısa Semptom Envanteri, ÇBASDÖ: Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, PANAS: Pozitif Afekt Negatif Afekt Skalası.

Not: IIP-C göreceli puanlar datası kullanılarak elde edilen korelasyon katsayıları parantez içinde gösterilmiştir. Göreceli puanlar datasının kullanıldığı korelasyon bilgileri, IIP-C'nin yapı geçerliliğini değerlendirmek üzere literatürde örtüştüğü öne sürülen kişilik ve kişilerarası problem boyutları için verilmiştir.

kişilerarası problemler bakımından gösterdikleri farklılıklar incelenmiştir. Bu amaçla öncelikle KSE'den alınan toplam puanlar kullanılarak, en yüksek puanları alan %50 lik grup "yüksek psikolojik belirti" grubu, en düşük puanları alan %50 lik grup "düşük psikolojik belirti" grubu olarak belirlenmiştir. Envanterde %10'dan fazla kayıp değerler bulunan vakalar dışlandıktan sonra, yüksek psikolojik belirti grubu puanları 48 ile 174 arasında değişen (ort.=87.90, S.S.=29.21) 486 kişiden oluşurken, düşük psikolojik belirti grubu puanları 0 ve 47 arasında değişen (ort.=27.44, S.S.=13.57) 502 kişiden oluşmuştur. IIP-C'nin 8 alt-ölçeğinden alınan puanların, yüksek ve düşük psikopatoloji gösteren grup için farklılaşım farklılaşmadığının incelenmesi

amacıyla 2 (Grup: Psikolojik Belirti Düzeyi) X 6 (Kişilerarası Problem Ölçekleri) Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA) yürütülmüştür. Bu analiz sonucunda psikolojik belirti temel etkisi (Multivariate F [8,979]=30.27, p<0.001; Wilks' Lambda=0.80, $\eta^2=0.20$) anlamlı olarak bulunmuştur.

Çok değişkenli analizden sonra, Bonferonni düzeltmeli tek değişkenli analizler yapılmıştır. Bonferonni düzeltmeli ile tek değişkenli analizlerde, alpha katsayıları 0.006'dan (0.05/8) düşük olan değerler anlamlı kabul edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre tüm ölçümler için psikolojik belirti temel etkisi anlamlı olarak bulunmuştur. Ortalamalara göre, yüksek seviyede psikolojik belirtileri olan katılımcılar düşük seviyede psikolojik

Tablo 3: Kişilerarası Problemler Envanteri-Döngüsel Ölçekler madde faktör yükleri

IIP-C Maddeler	Yakınlık	Baskınlık
1. Başkalarına "hayır" demek zordur.	-0.49	0.25
2. Gruplara katılmak zordur.	0.23	0.55
3. Birşeyleri kendime saklamak zordur.	-0.29	-0.14
4. Birine beni rahatsız etmemesini söylemek zordur.	-0.30	0.36
5. Kendimi yeni insanlara tanıtmak zordur.	0.26	0.61
6. İnsanları ortaya çıkan problemlerle yüzleştirmek zordur.	0.04	0.29
7. Başkalarına kendimi rahatlıkla ifade etmek zordur.	0.21	0.60
8. Başkalarına kızgınlığımı belli etmek zordur.	-0.18	0.47
9. Başkalarıyla sosyalleşmek zordur.	0.32	0.57
10. İnsanlara sıcaklık/ şevkat göstermek zordur.	0.54	0.13
11. İnsanlarla anlaşmak/ geçinmek zordur.	0.46	0.05
12. Başkalarıyla ilişkimde, gerektiğinde kararlı durabilmek zordur.	-0.18	0.23
13. Başka birisi için sevgi/ aşk hissetmek zordur.	0.37	-0.03
14. Başka birinin hayatındaki amaçları için destekleyici olmak zordur.	0.47	-0.03
15. Başkalarına yakın hissetmek zordur.	0.56	0.11
16. Başkalarının problemlerini gerçekten umursamak zordur.	0.59	-0.11
17. Başkalarının ihtiyaçlarını kendi ihtiyaçlarımdan öne koymak zordur.	0.60	-0.26
18. Başka birinin mutluluğundan memnun olmak zordur.	0.50	-0.15
19. Başkalarından benimle sosyal amaçla bir araya gelmesini istemek zordur.	0.32	0.37
20. Başkalarının duygularını incitmekten endişe etmeksizin kendimi rahatlıkla ifade etmek zordur.	-0.19	0.42
21. İnsanlara fazlasıyla açılırım/ içimi dökerim.	-0.40	0.50
22. Başkalarına karşı fazlasıyla agresifim/ saldırganım.	0.23	-0.43
23. Başkalarını memnun etmek için fazlasıyla uğraşırım.	-0.68	-0.13
24. Fark edilmeyi fazlasıyla isterim.	-0.16	-0.48
25. Başkalarını kontrol etmek için fazlasıyla uğraşırım.	0.01	-0.60
26. Sıklıkla (fazlasıyla) başkalarının ihtiyaçlarını kendi ihtiyaçlarımdan önüne koyarım.	-0.67	0.05
27. Başkalarına karşı fazlasıyla çömertim	-0.56	-0.15
28. Kendi istediğimi elde edebilmek için başkalarını fazlasıyla yönlendiririm.	0.19	-0.54
29. Başkalarına kişisel bilgilerimi fazla anlatırım.	-0.44	-0.43
30. Başkalarıyla fazlasıyla tartışırım.	0.14	-0.48
31. Sıklıkla (fazlasıyla) başkalarının benden faydalanmasına izin veririm.	-0.51	-0.03
32. Başkalarının ızdırıpından/ mağduriyetinden fazlasıyla etkilenirim.	-0.46	-0.04
Açıklanan Varyans	%12.96	%16.15
Cronbach Alpha	0.78	0.73

IIP-C: Kişilerarası Problemler Envanteri-Döngüsel, Not: Maddelerin yer aldığı ilgili faktörlerin yükleri kalın yazı tipi ile gösterilmiştir.

belirtileri olan katılımcılardan tüm kişilerarası problem alanlarında daha fazla problem yaşamaktadırlar.

IIP-C'nin yapı geçerliliğinin incelenmesi amacıyla, ham data (raw data) görelî puanlar datusına (ipsatized data) dönüştürülerek Varimax rotasyonlu Temel Bileşenler Faktör Analizi uygulanmıştır. Kişilerarası döngüsel modelin öngördüğü ikikutuplu boyutların faktör analizi ile elde edilebilmesi için, ham datanın görelî puanlar datusına (ipsatized data) dönüştürülmesi ile tüm altölçekler tarafından paylaşılan genel stres faktörünün etkisinin ortadan kaldırılması gereklidir (13,42). Literatürde yaygın olarak kullanılan görelî puanlar datusı, her bireyin tüm ölçek ortalamasının o bireyin her bir madde puanından çıkarılması ile elde edilir. Görelî puanlar datusına uygulanan faktör analizi bulguları ölçeğin orijinal yapısı ile tutarlı olarak, özdeğerleri 1'in üzerinde olan 8 faktörlü bir yapısı olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte, çizgi grafiğinin (Scree plot) incelenmesi sonucunda ilk kırılmanın 2. faktörde ortaya çıktığı gözlemlenmiş ve 2 faktörlü çözümlenme ile analize devam edilmiştir. Bu çözümlenmenin açıkladığı toplam varyans %29.11 olarak tespit edilmiştir. Maddelerin faktör dağılımları ve yükleri incelendiğinde her iki faktörün de, envanterin ikiye bölünmüş yapıyı destekleyecek biçimde zıt yükler taşıyan maddeler barındırdığı görülmektedir (Tablo 3). Ayrıca, 3 maddenin (3., 6. ve 12. madde) 0.30'un altında yük aldığı, 3 maddenin (4., 19. ve 29. madde) ise her iki faktörden de birbirine yakın yükler aldığı görülmüştür. Buna karşın, IIP-C ile yürütülecek ileriki çalışmalarda kültürlerarası karşılaştırmaların yapılabilmesi için orijinal ölçeğin madde ve faktör yapısının korunması tercih edilmiştir. Bu maddelerin hangi faktör altında kabul edildiğine ilişkin açıklamalar tartışma bölümünde verilmektedir.

Maddelere uygulanan faktör analizlerine ek olarak, Horowitz ve arkadaşlarının (2) çalışmasında olduğu gibi, görelî puanlar datusında altölçek toplam puanlarına da Varimax rotasyonlu Temel Bileşenler Faktör Analizi uygulanmıştır. Maddelere ilişkin faktör analizi sonuçlarına benzer şekilde envanterin, özdeğerleri ve açıkladıkları varyanslar sırasıyla 2.54 (%31.71) ve 2.19 (%27.38) olan iki faktörden oluştuğu gösterilmiş, toplam açıklanan varyans ise %59.09 olarak bulunmuştur. Bulgulara göre, baskın ve Hakkını-Fikrini Savunmayan

Tablo 4: Kişilerarası Problemler Envanteri-Döngüsel Ölçekler Faktör Yükleri

IIP-C Döngüsel Ölçekler	Yakınlık	Baskınlık
Baskın/Kontrolcü		-0.79
Kinci/Benmerkezci	0.74	
Soğuk/Mesafeli	0.76	
Sosyal Çekinik	0.41	0.57
Hakkını-Fikrini Savunmayan		0.73
Aşırı Uyumlu	-0.57	0.58
Aşırı Fedakar	-0.79	
İntrusif-Muhtaç	-0.52	-0.58
Açıklanan Varyans (%)	31.71	27.38

Not: 0.40'ın altındaki değerler gösterilmemiştir.

ölçekleri ilk faktörde yer alırken, aşırı fedakar ve soğuk-mesafeli ölçekleri ikinci faktörde yer almıştır. Böylece döngüsel ölçeklerin ilişkisel "yakınlık" ve "baskınlık" olarak adlandırılmış olan 2 faktörlü yapısı doğrulanmıştır. Aynı faktörde yer alan bu altölçeklerin birbirine zıt yönde yükler alması da, döngüsel model faktörlerinin iki uçlu yapısını desteklemiştir. Ayrıca, "baskınlık" ve "yakınlık" faktörlerinin kombinasyonu ile geliştirilen diğer altölçeklerin faktör dağılımları ve yükleri de döngüsel modeli destekler niteliktedir (Tablo 4).

TARTIŞMA

IIP-C'nin orijinal çalışması ABD'de 800 katılımcı ile çalışılmış (2), mevcut çalışmada ise 1288 katılımcı ile ölçeğin psikometrik özellikleri incelenmiştir. Bu çalışmalarda yürütülen güvenilirlik analizleri karşılaştırıldığında, IIP-C'nin Türkçe formunun güvenilirlik analizlerinde benzer Cronbach Alpha değerleri bulunmuştur. Sonuçlara göre, IIP-C tüm ölçek iç tutarlılığı 0.80'i geçen alpha değeri ile yüksek kabul edilirlilik düzeyinde bulunurken, IIP-C altölçeklerinin iç tutarlılıkları ise 0.66 ile 0.84 arasında olup, yeterli-iyi kabul edilirlilik aralığında bulunmuştur. Ölçeğin iki-yarım-test güvenilirliği de yüksek kabul edilirlilik düzeyinde bulunmuştur. Orijinal ölçeğin test-tekrar-test güvenilirliği 1 haftalık zaman diliminde, Türkçe formu ise 3 haftalık zaman diliminde test edilmiştir. Orijinal çalışma ile Türkiye örnekleminde elde edilen test-tekrar-test korelasyon katsayıları benzer ve kabul edilir düzeyde bulunmuş, kişilerarası problemlerin istikrarlılığını göstermiştir. Madde-toplam

korelasyon katsayıları incelendiğinde, Kinci-Benmerkezci altölçeğinde yer alan “Başkalarının ihtiyaçlarını kendi ihtiyaçlarımdan öne koymak zordur” maddesi, Intrusif-Muhtaç altölçeğinde yer alan “İnsanlara fazlasıyla açılıyorum/ içimi dökerim” maddesi ve Aşırı Fedakar altölçeğinde yer alan “Başkalarının ızdırıpından/ mağduriyetinden fazlasıyla etkilenirim” maddesinin ölçeğin bütünü ile düşük uyum gösterdiği görülmüştür. Bu durumun kişilerarası ilişkilerde bireysellik ve bağımsızlığı ön planda tutan batı toplumlarından farklı olarak, geleneksel yapısını muhafaza eden Türkiye kültüründe bu alanlardaki güçlüklerin daha az “problem” olarak değerlendirilmesinden kaynaklanabileceği düşünülmüştür. Bununla birlikte, bu maddelerin ait oldukları altölçekler ile uyumlarının yüksek oluşu, çıkarılmaları durumunda tüm ölçek güvenilirliğinde iyileşme sağlanamadığı gibi altölçek güvenilirliklerinin düşmesi ve yapılacak kültürlerarası karşılaştırmalardaki tutarlılığın sağlanmasının önemi gibi faktörler de göz önünde bulundurularak, sözü edilen ölçek maddelerinin korunması tercih edilmiştir.

Envanterin geçerlilik analizleri çerçevesinde, ölçüt bağıntılı geçerliliği ve kriter geçerliliği çalışılmıştır. Ölçüt bağıntılı geçerliliği için, IIP-C toplam puan ve altölçek puanları, KSE, PNDÖ, ÇBASDÖ ve TKÖE puanları ile karşılaştırılmış, korelasyonların çoğu anlamlı olup, beklenen yönde bulunmuştur. IIP-C ve TKÖE ölçekleri arasındaki korelasyon verileri incelendiğinde ve ilişki şiddeti göz önüne alındığında, genel kişilerarası problem düzeyinin en güçlü bağıntılarının dışadönüklük, nörotisizm ve olumsuz değerlik olduğu bulunmuştur. Buna karşılık, sorumluluk dışındaki tüm kişilik özellikleri ile belirli kişilerarası problem türleri arasında güçlü ilişkiler bulunmuştur. Bu bulgular mevcut literatür ile uyumludur (20,42,43).

IIP-C altölçekleri ile korelasyonlar inceleniğinde, kavramsal olarak ilişkili ölçekler olmalarına rağmen, IIP-C Aşırı Uyumluluk altölçeği ile TKÖE Uyumluluk/Geçimlilik altölçeği arasında anlamlı korelasyon bulunmaması dikkati çekmektedir. IIP-C Aşırı Uyumluluk altölçeği kişilerarası eksenlerin “itaatkar” ve “arkadaşçasıcak” kutuplarının kombinasyonundan oluşturulmuş bir ölçek olup, TKÖE Uyumluluk/Geçimlilik ölçeğinin bu kutuplarda yer alan IIP-C ölçekleriyle

(Hakkını-Fikrini Savunmayan ve Aşırı Fedakar) korelasyonları zıt yöndedir (Şekil 1). Pozitif ve negatif ilişkili boyutların birarada alınması birbirlerinin rolünü etkisiz hale getirmelerine yol açmaktadır. Dolayısıyla bu durumun, kavramsal olarak her iki kutubun özelliklerini taşıyan IIP-C Aşırı Uyumluluk ölçeğinin TKÖE Uyumluluk/Geçimlilik ölçeği ile anlamsız korelasyon vermesine yol açtığı düşünülmüştür. Nitekim benzer bir durum, IIP-C Baskın-Kontrolcü ölçeği ile TKÖE Dışadönüklük ölçeği arasındaki anlamsız korelasyonda da gözlemlenmiştir.

Yukarıda bahsedilen dezavantajı ortadan kaldırmak amacıyla, altölçeklerarası korelasyonların yüksek olduğu ham datanın yanı sıra, modelin ikiüçlü faktör yapısını ortaya çıkarabilen görelî puanlar datası ile de korelasyonlar ele alınmıştır. Nitekim görelî puanlar datası kullanıldığında, TKÖE Uyumluluk/Geçimlilik ölçeği ile IIP-C Aşırı Uyumluluk, TKÖE Dışadönüklük ölçeği ile de IIP-C Baskın-Kontrolcü ölçeği arasında beklentilerle tutarlı olarak pozitif yönlü anlamlı korelasyon olduğu görülmektedir (Tablo 2). Benzer sonuçlar uyumluluk ve dışadönüklük kişilik faktörlerinin kişilerarası problem oktantları ile korelasyonlarının hem görelî puanlar hem de ham data puanları kullanılarak karşılaştırıldığı bir başka çalışmada da elde edilmiştir (42). Sonuç olarak, “yakınlık” boyutunun pozitif kutbunda yer alan altölçekler ile Geçimlilik/Uyumluluk arasında pozitif yönlü, negatif kutbunda yer alan altölçeklerle ise negatif yönlü ilişki bulunmuştur. Bu bulgular “yakınlık” boyutu ile de Geçimlilik/Uyumluluğun binişme gösterdiği önceki araştırma sonuçları ile tutarlıdır (43). Kişilerarası “baskınlık” boyutunun kişilik özellikleri ile ilişkileri incelendiğinde ise, “baskınlık” boyutunun pozitif (yüksek) kutbunda yer alan altölçekler ile Nörotisizm ve Olumsuz Değerlik arasında pozitif yönlü, negatif (düşük) kutbunda yer alan altölçekler ile Dışadönüklük ve Deneyime Açıklık/Akıl arasında negatif yönlü ilişki bulunmuştur. Beklentilerle tutarlı olarak en yüksek ilişki Dışadönüklük ile “Baskınlık” faktörü arasında bulunmuştur. “Baskınlık” boyutunun Dışadönüklük ile ilişkisi ise bazı kişilik kuramcıları tarafından önerilen alternatif eksen konumlanması görüşünü desteklemektedir. Bu görüşe göre “Büyük Beşli” Kişilik Modeli’nin dışadönüklük faktörü Kişilerarası Döngüsel Modeli’n

“baskınlık” boyutunun saat yönünde 45° döndürülmüş haline (İntrusif/Muhtaç-Sosyal Çekinik vektörü) denk gelmektedir (44). Özetle, temel kişilik özellikleri ve kişilerarası problem oktantlarının korelasyon verileri IIP-C’nin dış geçerliğinin yanı sıra yapı geçerliliğini de desteklemiştir. IIP-C puanları ile KSE puanları karşılaştırıldığında, genel kişilerarası problem ve psikolojik belirti düzeyi arasında yüksek ilişki (0.52) bulunmuş, tamamı pozitif yönde anlamlı olan altölçekler korelasyonlarının ise 0.15 ile 0.73 arasında değişkenlik gösterdiği görülmüştür. Bu bulgular orijinal geçerlik çalışmalarıyla tutarlıdır (3,45). Son olarak kişilerarası problemler, beklentilerle tutarlı olarak, algılanan sosyal destek ve pozitif duygu ile negatif, negatif duygu ile ise pozitif yönde ilişkili bulunmuştur.

Ölçüt bağımlı geçerlik çalışmaları çerçevesinde beklentiler ve önceki çalışmalar ile tutarlı yönde ve anlamlı veriler elde edilmekle birlikte, korelasyon katsayıları beklenenin altında bulunmuştur. Bununla ilgili olarak orijinal çalışmada da belirtildiği gibi (3) kişilerarası problemler, temel kişilik özellikleri, psikolojik belirtiler, algılanan sosyal destek, pozitif ve negatif duygu ile bağımlı olmakla birlikte, bu değişkenler için toplum örnekleminde yüksek yordayıcılığa sahip olmayabileceği düşünülmüştür. IIP-C’nin kriter geçerliliği çerçevesinde ise, farklı kişilerarası problem türlerini değerlendiren tüm döngüsel ölçeklerin yüksek psikolojik belirtiler ve düşük psikolojik belirtiler gösteren iki gruba birbirinden ayrabildiği gösterilmiştir.

IIP-C’nin faktör yapısına ilişkin çalışmalarda, kişilerarası döngüsel modelin öngördüğü ikiye bölünmüş faktör yapısının ortaya çıkarılabilmesi için ham datanın göreliliği puanlar dasetine (ipsatized data) dönüştürülmesi önerilmektedir (13,43). Döngüsel yapıyı destekleyen ikikutuplu boyutların ham data ile elde edilememesi ile ilgili literatürde, ham veri ile yapılan analizlerde tüm altölçekler tarafından paylaşılan genel stres faktörünün etkisi olduğu öne sürülmüştür (14,47). Bu genel stres faktörü, altölçekler arasındaki yüksek korelasyonlara ve faktör analizinde tüm yüklerin pozitif yönlü olmasına neden olmaktadır. Nitekim, Tracey ve arkadaşları (48) ile Vitengl ve arkadaşları (49) 3 faktörlü çözümleme elde ettikleri çalışmalarıyla, “baskınlık” ve “sevgi” (love; yakınlık ile eşanlamlı kullanılmıştır)

faktörlerinin yanı sıra “kişilerarası stres” olarak adlandırdıkları 3. faktörünün varlığını desteklemişlerdir. Sözü edilen genel faktörün veriden çıkarılmasını sağlayan göreliliği puanlar daseti kullanımının amacı, birey için belirli kişilerarası problem türlerinin diğerlerine göre önceliğini değerlendirirken (örn., bir kişi için baskınlık, soğuk-mesafeliliğe göre daha öncelikli bir problem olabilir), genel yakınma faktörü (general complaint factor) olarak da tanımlanan, bireyin genel kişilerarası stres düzeyinin etkisinin kontrol edilmesini sağlamaktır (13,43,50).

Uygulanan Temel Bileşenler Analizi sonucunda, ölçeğin ikiye bölünmüş “baskınlık” ve “yakınlık” olarak adlandırılan faktörlerden oluşan yapısı desteklenmiştir (Tablo 3). Bu boyutların kutuplarında yer alan altölçek maddeleri başta olmak üzere, birbirine zıt yükler taşıyan maddelerin aynı faktör altında yer alması da envanterin ikiye bölünmüş faktör yapısını destekler niteliktedir. Buna karşın, her iki faktörden birbirine yakın yükler aldığı görülen maddeler incelendiğinde, bu maddelerden ikisinin (19. ve 29. madde) döngüsel modelin “baskınlık” ve “yakınlık” boyutlarının kutuplarında yer alan oktantların kombinasyonundan oluşturulan altölçeklerinin (Sosyal Çekinik ve İntrusif-Muhtaç) maddeleri oldukları görülmektedir. Bu maddeler kavramsal olarak bu iki boyutun da niteliklerini taşıdıklarından, her iki faktörden yük almış olmaları mümkündür. Bu maddeler içeriklerine göre değerlendirilmiş ve “Başkalarından benimle sosyal amaçla bir araya gelmesini istemek zordur” ifadesi ile 19. madde “baskınlık” faktörü altında, “Başkalarına kişisel bilgilerimi fazla anlatırım” ifadesi ile 29. madde ise “yakınlık” faktörü altında değerlendirilmiştir. Bir diğer her iki faktörden yakın yük almış olan 4. madde ise, “baskınlık” boyutunun negatif kutubunda yer alan Hakkını-Fikrini Savunmayan altölçeğine aittir ve bu faktör altında değerlendirilmiştir. Son olarak, faktör yükü 0.30’un altında kalan maddeler (3., 6. ve 12. madde) bulunduğu da görülmekle beraber, IIP-C kullanılarak yapılacak kültürlerarası karşılaştırmalardaki tutarlılığı sağlamak için, ölçeğin madde ve faktör yapısının korunması amaçlanmış, hiçbir madde çıkarılmamıştır. Buna karşın, 4., 6. ve 12. maddelerin Hakkını-Fikrini Savunmayan altölçeğinin maddeleri olduğu ve bu

altölçeğin Aşırı Uyumlu altölçeği ile korelasyonunun 0.66 olduğu dikkati çekmiştir. Bu bilgiler ışığında, Hakkını-Fikrini Savunmayan altölçeğinin döngüsel modelde yakınında konumlanan Aşırı Uyumlu altölçeğinden iyi ayrışamadığı ifade edilebilir. Bu durumun geleneksel değerlerini koruyan Türkiye toplumunun itaatkar/boyun eğici kişilerarası davranış örüntüsünü arkadaşça uyumluluk ile benzer değerlendirmesinden kaynaklanabileceği düşünülmüştür. Maddelerin faktör yapısı ile tutarlı olarak, altölçeklerin faktör yapısı da ikiüçlü 2 boyutlu döngüsel modeli desteklemiş, altölçek olarak Hakkını-Fikrini Savunmayan altölçeği ise beklenildiği üzere “baskınlık” faktörü altında, baskın-kontrolcü altölçeği ile zıt ve yüksek değerli bir yük ile yer almıştır (Tablo 4). Bu bulgu da, Hakkını-Fikrini Savunmayan altölçeğinin korunmasının önemini göstermektedir.

Sonuç olarak, önceki çalışmalarda vurgulanan kişilerarası problem örüntüleri ile kişilik, psikolojik belirtiler, pozitif-negatif duygu ve algılanan sosyal destek arasındaki ilişki ve kişilerarası döngüsel model ile tutarlı ikiüçlü faktör yapısı, IIP-C'nin geçerlilik çalışmaları kapsamında, bu araştırma sonuçları ile de desteklenmiştir. Bulgularla tutarlı olarak, kişilerarası problemlerin psikoterapi sürecinde ele alınması psikolojik sağlık açısından oldukça önemli olan ve psikoterapi süreci ve neticelerini etkileyebilecek bir değişken olduğu değerlendirilmektedir. Bu bilgiler ışığında mevcut çalışma, kişilerarası tutum ve davranışlarla ilgili Türkiye’de yapılan çalışmalarda ve klinik uygulamalarda kullanılabilir, geçerlik ve güvenilirliği kabul edilir düzeyde olan bir ölçeği Türkçe literatüre kazandırmış olması açısından önemlidir.

Araştırmanın güçlü yönleri olarak; geniş örneklem

kitlesi ve çeşitliliği normal populasyonun temsil edilmesini arttırmıştır. Bunun yanı sıra, katılımcılara araştırma sonucunda bireysel geri bildirim verilmesinin, kendi kendine bildirim (self-report) yöntemiyle veri toplanmasından doğan yanlılığı azaltırken, katılımcıların dürüst ve dikkatli cevap verme ihtimalini arttırdığından, bulguların güvenilirliğini de arttırdığı düşünülmüştür. Amaçlandığı üzere bu uygulama ile araştırma-ya ilgi artmış, kısa sürede çok sayıda katılımcıya ulaşabilmiştir. Araştırmanın en önemli sınırlılığı, örneklemin kadın/erkek oranının dengelenememiş olması ve geniş yaş aralığı (18-68) ve medeni durum kapsamında heterojen bir dağılım ile genç yaştaki bekar katılımcıların çoğunluğu (katılımcıların yarıdan fazlası 25 yaş altında ve %80’i bekadır) oluşturmasıdır. İleriki çalışmalarda IIP-C'nin psikometrik yeterliliğinin klinik örnekleme de gösterilmesinin ve kişilerarası güçlüklerin bu çalışmada ele alınan değişkenlerle arasındaki neden-sonuç ilişkisinin incelenmesinin önemli olacağı düşünülmektedir.

Katkı Kategorileri	Yazarın Adı
Çalışma fikrinin geliştirilmesi	M.A., T.G.
Çalışmanın metodolojik olarak tasarımı	M.A., T.G.
Veri toplama ve işleme	M.A.
Verinin analizi ve yorumlanması	M.A., T.G.
Literatür araştırması	M.A.
Makalenin yazımı	M.A., T.G.
Makalenin gözden geçirilerek revize edilmesi	M.A., T.G.

Çıkar çatışması: Yazarlar çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.

Finansal destek: Yazalar finansal destek beyan etmemişlerdir.

KAYNAKLAR

- Sullivan HS. The Interpersonal Theory of Psychiatry. First ed. New York: Norton, 1953; 110-111.
- Horowitz LM, Alden LE, Wiggins JS, Pincus AL. Inventory of Interpersonal Problems Manual. Texas: The Psychological Corporation, 2003.
- Leary TF. Interpersonal Diagnosis of Personality: a Functional Theory and Methodology for Personality Evaluation. First ed. New York: Ronald Press, 1957.
- Locke KD. Interpersonal Circumplex Measures. In Strack S (Ed.) Differentiating Normal and Abnormal Personality. Second ed. New York: Springer, 2006; 383-400.

5. Sahin NH, Durak A, Yasak Y. Kişilerarası ilişkiler ölçeği: Psikometrik özellikleri. VIII. Ulusal Psikoloji Kongresi, 21-23 Eylül, İzmir, 1994.
6. Şahin NH, Çeri Ö, Düzgün G, Ergün, H, Karlı E, Koç V, Örfli P, Uzun C. Kişilerarası Tarz Ölçeği. Ankara: Yayımlanmamış Çalışma, 2007.
7. İmamoğlu SE, Aydın B. Kişilerarası İlişki Boyutları Ölçeği. Psikoloji Çalışmaları Dergisi 2009; 29:76-90.
8. Çam S, Tümkaya S. Kişilerarası Problem Çözme Envanteri'nin (KPÇE) Geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi 2007; 3:95-108.
9. Boyacıoğlu G, Savaşır I. Kişilerarası Şemalar Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Türk Psikoloji Dergisi 1995; 10:40-58.
10. Öztan N. Kişilerarası İlişki Tarzı Ölçeği Geçerlik ve Güvenirliği. Topsever Y, Göregetli M (Ed.). Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları, 1994, 37-44.
11. Şahin EE, Gizir CA. Kişilerarası Yetkinlik Ölçeği-Kısa Formu: Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2013; 9:144-158.
12. Ulusoy Y, Durmuş E. Kişilerarası bağımlılık eğiliminin beş faktör kişilik özellikleri açısından incelenmesi. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2011; 12:1-21.
13. Alden LE, Wiggins JS, Pincus AL. Construction of circumplex scales for the Inventory of Interpersonal Problems. J Pers Assess 1990; 55:521-536. **[CrossRef]**
14. Horowitz LM, Rosenberg SE, Baer BA, Ureno G, Villasenor, VS. Inventory of Interpersonal Problems: psychometric properties and clinical applications. J Consult Clin Psychol 1988; 56:885-892. **[CrossRef]**
15. Hughes J, Barkham M. Scoping the inventory of interpersonal problems, its derivatives and short forms: 1988-2004. Clin Psychol Psychother 2005; 12:475-496. **[CrossRef]**
16. Inventory of Interpersonal Problems. <http://www.mindgarden.com/products/iip.htm>, Erişim tarihi: 10 Aralık 2014.
17. Bartholomew K, Horowitz LM. Attachment styles among young adults: a test of a four-category model. J Pers Soc Psychol 1991; 61:226-244. **[CrossRef]**
18. Horowitz LM, Rosenberg SE, Bartholomew K. Interpersonal problems, attachment styles, and outcome in brief dynamic psychotherapy. J Consult Clin Psychol 1993; 61:549-560. **[CrossRef]**
19. Gurtman MB. The Circumplex as a Tool for Studying Normal and Abnormal Personality: a Methodological Primer. In Strack S, Lorr M (editors). Differentiating Normal and Abnormal Personality. First ed. New York: Springer, 1994, 243-263.
20. Gurtman MB. Personality structure and interpersonal problems: a theoretically-guided item analysis of the inventory of interpersonal problems. Assessment 1995; 2:343-361. **[CrossRef]**
21. Gurtman MB. Exploring personality with interpersonal circumplex. Soc Personal Psychol Compass 2009; 3:601-619. **[CrossRef]**
22. Monsen JT, Hagtvet KA, Havik OE, Eilertsen DE. Circumplex structure and personality disorder correlates of the interpersonal problems model (IIP-C): construct validity and clinical implications. Psychol Assess 2006; 18:165-173. **[CrossRef]**
23. Pincus AL, Wiggins JS. Interpersonal problems and conceptions of personality disorders. J Pers Disord 1990; 4:342-352. **[CrossRef]**
24. Eldredge KL, Locke KD, Horowitz LM. Patterns in interpersonal problems associated with binge eating disorder. Int J Eat Disord 1998; 23:383-389. **[CrossRef]**
25. Eng W, Heimberg RG. Interpersonal correlates of generalized anxiety disorder: Self versus other perception. J Anxiety Disord 2006; 20:380-387. **[CrossRef]**
26. Kachin KE, Newman MG, Pincus AL. An interpersonal problem approach to the division of social phobia subtypes. Behavior Therapy 2001; 32:479-501. **[CrossRef]**
27. McEvoy PM, Burgess MM, Page AC, Nathan P, Fursland A. Interpersonal problems across anxiety, depression, and eating disorders: a transdiagnostic examination. Br J Clin Psychol 2013; 52:129-147. **[CrossRef]**
28. Spitzer C, Siebel-Jurges U, Barnow S, Grabe H, Freyberger HJ. Alexithymia and interpersonal problems. Psychother Psychosom 2005, 74:240-246. **[CrossRef]**
29. Dinger U, Zilcha-Mano S, McCarthy KS, Barrett MS, Barber JP. Interpersonal problems as predictors of alliance, symptomatic improvement and premature termination in treatment of depression. J Affect Disord 2013; 151:800-803. **[CrossRef]**
30. Gurtman MB. Interpersonal problems and the psychotherapy context: The construct validity of the Inventory of Interpersonal Problems. Psychol Assess 1996; 8:241-255. **[CrossRef]**
31. McEvoy PM, Burgess MM, Nathan P. The relationship between interpersonal problems, negative cognitions, and outcomes from cognitive behavioral group therapy for depression. J Affect Disord 2013; 150:266-275. **[CrossRef]**

32. McEvoy PM, Burgess MM, Nathan P. The relationship between interpersonal problems, therapeutic alliance, and outcomes following group and individual cognitive behavior therapy. *J Affect Disord* 2014; 157:25-32. **[CrossRef]**
33. Quilty LC, Mainland BJ, McBride C, Bagby RM. Interpersonal problems and impacts: further evidence for the role of interpersonal functioning in treatment outcome in major depressive disorder. *J Affect Disord* 2013; 150:393-400. **[CrossRef]**
34. Gençöz T, Öncül Ö. Examination of personality characteristics in a Turkish sample: development of the Basic Personality Traits Inventory. *J Gen Psychol* 2012; 139:194-216. **[CrossRef]**
35. McCrae RR, Costa PT. Personality in Adulthood: a Five Factor Theory Perspective. Second ed. New York, NY: The Guilford Press, 2003; 34-37. **[CrossRef]**
36. Derogatis LR. BSI Brief Symptom Inventory (BSI), Administration, Scoring, and Procedures Manual- II. New York: Clinical Psychometric Research Inc, 1992.
37. Şahin NH, Durak A. Kısa semptom envanteri: Türk gençleri için uyarlaması. *Türk Psikoloji Dergisi* 1994; 9:44-56.
38. Watson D, Clark LA, Tellegen A. Development and validation of brief measures of positive and negative affect: the PANAS scales. *J Pers Soc Psychol* 1988; 54:1063-1070. **[CrossRef]**
39. Gençöz T. Pozitif ve negatif duygu ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi* 2000; 15:19-26.
40. Zimet GD, Dahlem NW, Zimet SG, Farley GK. The multidimensional scale of perceived social support. *J Pers Assess* 1988; 52:30-41. **[CrossRef]**
41. Eker D, Arkar H, Yıldız H. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin gözden geçirilmiş formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikiyatri Derg* 2001; 12:17-25.
42. Nysæter TE, Langvik E, Berthelsen M, Nordvik H. Interpersonal problems and personality traits: the relation between IIP-64C and NEO-FFI. *Nordic Psychology* 2009; 61:82-93. **[CrossRef]**
43. Soldz S, Budman S, Demby A, Merry J. Representation of personality disorders in circumplex and five-factor space: explorations with a clinical sample. *Psychol Assess* 1993; 5:41-52. **[CrossRef]**
44. Trapnell PD, Wiggins JS. Extension of the interpersonal adjective scales to include the big five dimensions of personality. *J Pers Soc Psychol* 1990; 59:781-790. **[CrossRef]**
45. McCrae RR, Costa PT. The structure of interpersonal traits: wiggins's circumplex and the five-factor model. *J Pers Soc Psychol* 1989; 56:586-595. **[CrossRef]**
46. Schmitz N, Hartkamp N, Kiuse J. The symptom check-list (SCL-90-R): a German validation study. *Qual Life Res* 2000; 9:185-193. **[CrossRef]**
47. Gude T, Moum T, Kaldestad E, Friis S. Inventory of interpersonal problems: a three-dimensional balanced and scalable 48-item version. *J Pers Assess* 2000; 74:296-310. **[CrossRef]**
48. Tracey TJG, Rounds J, Gurtman M. Examination of the general factor with the interpersonal circumplex structure: application to the inventory of interpersonal problems. *Multivariate Behav Res* 1996; 31:441-466. **[CrossRef]**
49. Vittengl JR, Clark LA, Jarrett RB. Interpersonal problems, personality pathology, and social adjustment after cognitive therapy for depression. *Psychol Assess* 2003; 15:29-40. **[CrossRef]**
50. Barkham M, Hardy GE, Startup M. The IIP-C: a short version of the inventory of interpersonal problems. *Br J Clin Psychol* 1996; 35:21-35. **[CrossRef]**